

การท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย

The Traveling of Physically Disabled in Thailand

พิทักษ์ ศิริวงศ์ และปัทมอร เสี่ยงแดง *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาการศึกษาอัตชีวประวัติและเรื่องเล่า เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ผู้ดูแลผู้พิการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องรวมจำนวน 15 คน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ผลการศึกษาพบว่าผู้พิการทางการเคลื่อนไหวเป็นเพียงข้อจำกัดทางร่างกาย เป็นปมด้อยจากมุมมองของคนปกติในสังคม แต่ด้วยข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหวของร่างกายทำให้การเดินทางท่องเที่ยวประสบกับปัญหาและอุปสรรคปัญหาส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากสภาพความพิการของผู้พิการ แต่เกิดจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้ออำนวยในการเดินทางท่องเที่ยว อุปสรรคที่สำคัญคือทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมที่มีมุมมองว่าผู้พิการเป็นบุคคลชายขอบ เป็นผู้ด้อยความสามารถ ด้านทัศนคติเชิงบวกผู้พิการได้รับความประทับใจในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้คนในสังคม ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ได้แก่ การมีทางลาด และกว้างเพียงพอสำหรับรถเข็น การมีเส้นทางสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และมีสิ่งอำนวยความสะดวก หากสังคมได้ตระหนักและให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ผู้พิการจะหลุดพ้นจากปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว มีสิทธิเข้าถึง ใช้ประโยชน์จากบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกับคนทุกคนในสังคม

Abstract

This research was a qualitative research. It applies the methodology of life history and narrative to study the story of traveling of physically disabled in Thailand. 15 Key informants were the physically-disabled, the caretakers and the related officials from private and government sectors. The purpose was to study the stories and life history about traveling of the physically-disabled. It is found that the physically-disabled only had physical limitations; their physical limitations caused the problems and obstacles in the traveling. There were many things to obstruct the ways for traveling. It is found that mostly the problems were caused not from the disability of the disabled, but the edge who lack the ability, could not help themselves, and always rely on others so they should stay at home and should not travel. In the positive attitudes, the disabled could get the good impression from the people in the society during their trip as well. In terms of the need for appropriate traveling facilities for the disabled, it is found that the facilities they could access and utilize were the slope for

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดเพชรบุรี e-mail address: innjun@yahoo.com

wheelchairs, the roads and paths wide and big enough for the wheelchair, the special route for the physically-disabled and other facilities e.g. toilets and specific parking for the disabled. If the society sincerely realized and gave importance to the disabled, they would not have problems and obstacles in traveling and could have access to the traveling services and sightseeing places in equal level as everybody in the society.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่คนทุกเพศทุกวัยต้องการได้รับประสบการณ์ แต่การได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สภาพเศรษฐกิจ เวลาที่เหมาะสม ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ประเทศต่างๆ เป็นต้น จึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและพยายามจัดสภาพแวดล้อมให้คนในประเทศของตนเองและประเทศอื่นๆ เดินทางมาท่องเที่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยวได้ถูกเปลี่ยนมุมมองจาก กิจกรรมเพื่อสร้างความสุขเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้กับประเทศ (มหาวิทยาลัยมหิดล, วิทยาลัยราชสุดา 2551: 61) สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงามมีชื่อเสียงในเรื่องการให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี

ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการท่องเที่ยวแต่ได้ประสบปัญหาและอุปสรรคในเรื่องข้อมูลข่าวสารเพื่อวางแผนการท่องเที่ยว หากสถานประกอบการเห็นความสำคัญของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และเตรียมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการในเรื่องข้อมูลข่าวสารเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว การจัดให้มีระบบการบริการขนส่งที่เอื้ออำนวยสำหรับผู้พิการ โรงแรมสถานที่พัก รวมถึงการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนดังกล่าวอย่างเป็นระบบและครบวงจรย่อมทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจเดินทางท่องเที่ยว รวมทั้งผู้พิการจากต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการมากยิ่งขึ้น แต่พบว่ายังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมและยังไม่เอื้อในการบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งความชัดเจนในนโยบาย และมาตรฐานต่างๆ ในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากการขาดข้อมูลทั้งในเรื่องของความต้องการของผู้พิการในประเทศต่างๆ (ฐิติกานต์ นิยมอดุลย์ 2553: 1)

ผู้พิการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความต้องการเหมือนกับคนทั่วไปในสังคม มีวิถีชีวิตมิได้แตกต่างอะไรกับคนในสังคม หากแต่ความบกพร่องทางกายนั้นอาจส่งผลให้การเข้าถึงในหลาย ๆ กิจกรรมนั้น มีอุปสรรคอยู่บ้าง และสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คงเป็นเรื่องของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการด้วยเช่นกัน ที่ถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นปัจจัยหลักระดับต้นๆที่สามารถช่วยให้ผู้พิการสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุข (ธนายุส ธนธิติ 2549 :3)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาถึงรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย เพื่อศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของผู้พิการที่นำไปสู่กระบวนการสร้างตัวตนและวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการริ่สร้างนวัตกรรมใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม ทำให้ผู้พิการได้รับความตระหนักถึง นำไปสู่การแก้ปัญหา เพื่อให้ปราศจากอุปสรรคในการท่องเที่ยว หลุดพ้นจาก

การเป็นคนชายขอบของสังคม มีสิทธิเข้าถึงในสิ่งอำนวยความสะดวก และใช้ประโยชน์จากบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกับคนทุกคนในสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย
2. เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีวิทยาที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ในครั้งนี้คือ การศึกษาประวัติชีวิตและเรื่องเล่า (Life History and Narrative Approach) (Somekh and Lewin 2005:156-162) เป็นวิธีวิทยาการศึกษาภายใต้กระบวนทัศน์สร้างสรรคสังคม (Social Constructivism Paradigm) (นภภรณ์ หะวานนท์ 2550:1-23) วิธีวิทยานี้ใช้เข้าถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิต ด้วยการศึกษาวินิจฉัย การนิยามการให้ความหมาย การตีความสถานการณ์ และเรื่องราวต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านเข้ามาในประสบการณ์ชีวิตบุคคล นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันและมีผลถึงอนาคต เรื่องเล่าประสบการณ์จึงนำเสนอในรูปแบบของอัตชีวประวัติ (Autobiography) นำมาสู่การวิเคราะห์บริบททางสังคม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ด้วยการอาศัยความคุ้นเคย การเก็บข้อมูลยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ทำให้สามารถสังเกต พฤติกรรม ปฏิกริยาของผู้ให้สัมภาษณ์ และสามารถเผยให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้สัมภาษณ์ งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณในการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเปิดเผยชื่อ นามสกุล และรายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลักได้

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การเก็บข้อมูลดำเนินไปในลักษณะการพูดคุยสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างกัน ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลประเด็นที่น่าสนใจใหม่ๆ ในระหว่างการสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นถึงการถ่ายทอดเรื่องราวการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด การนิยามตนเองของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวผู้ให้ข้อมูลหลัก และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษามีดังนี้

ภูมิหลังของชีวิตชีวิตของผู้พิการอยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่ ที่ประกอบธุรกิจโรงเลื่อยไม้และ ทำโซ่รถจักรยาน ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นโพลีโอ กล้ามเนื้อขาอ่อนแรงทั้ง 2 ข้าง ตั้งแต่อายุ 1-2 ขวบ ได้เข้ารับการรักษาจนอายุได้ 8 ขวบ ณ โรงพยาบาลศิริราช เพื่อทำขาเหล็กเพื่อพยุงช่วยในการเคลื่อนไหวให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และต้องเปลี่ยนขนาดของขาเหล็กทุกปี ขาเหล็กต้องขยายตามลักษณะทางสรีระของร่างกายที่มีการ

เปลี่ยนแปลง เมื่ออายุ 40 ปี ร่างกายของเขาเริ่มอ่อนล้าลงไม่สามารถเดินได้จึงเปลี่ยนมาใช้เก้าอี้รถเข็นสำหรับผู้พิการ (Wheelchair) จนถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์พบว่าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีรูปแบบการเลี้ยงดูให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง โดยได้มอบหมายหน้าที่ กิจวัตรประจำวันที่ต้องทำเหมือนพี่น้องคนอื่นๆ ที่มีสภาพร่างกายปกติ มีการดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป เพียงแต่มีข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหว แต่ไม่เคยรู้สึกตนเองว่าเป็นคนพิการคิดเสมอว่าตนเองอยู่ในโลกของคนปกติ

ด้านประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการเล่าว่า ครอบครัวเป็นผู้พาเขาไปท่องเที่ยวเขาชอบการเดินทางท่องเที่ยวแต่ไม่เคยเดินทางคนเดียวหรือมีความตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว การใช้ชีวิตประจำวันหรือการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น ไปตลาด ตัดผม สามารถไปคนเดียวได้ แต่การท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ (backpacker) เขาไม่เคยมีประสบการณ์ในการไปคนเดียว ต้องมีเพื่อนร่วมเดินทาง 2 คนขึ้นไปเพื่อคอยช่วยเหลือในการเดินทางที่ไม่มีความสะดวก และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในอดีตเพื่อนร่วมเดินทางเป็นผู้ที่มีสภาพร่างกายที่มีความปกติทั้งหมด เดิมไม่รู้จักกลุ่มเพื่อนพิการเลย ไม่รู้จักโลกของผู้พิการ คิดเสมอว่าตนเองอยู่ในโลกของคนปกติ จนเมื่ออายุได้ 38 ปี เขาเริ่มต้นรู้จักเพื่อนผู้พิการ ภายหลังเมื่อมีรถเข็นไฟฟ้าสำหรับผู้พิการออกมาจำหน่าย โดยบริษัทกันทนาเป็นผู้นำเข้า คุณประดิษฐ์ กัลย์จาฤก เป็นบุคคลที่ใชรถเข็นไฟฟ้าเนื่องจากความชราภาพ เป็นผู้ที่ริเริ่มนำรถเข็นไฟฟ้าเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ทำให้เขาต้องการทราบรายละเอียดข้อมูลของรถเข็นไฟฟ้า จึงได้ติดต่อ ได้รับการแนะนำให้รู้จักกับผู้พิการที่ได้นำรถเข็นไฟฟ้าไปใช้แล้วคนหนึ่งทำให้ได้รู้จักกับผู้พิการมากขึ้น

จากนั้นเขามีความต้องการขับรถด้วยตนเอง เพื่อมีชีวิตที่เป็นอิสระโดยไม่ต้องพึ่งพาหรือคอยรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น จึงพยายามค้นหาหาข้อมูล ทำให้ได้รู้จักกับผู้พิการอีกกลุ่มหนึ่ง และเขาได้มีโอกาสพบกับผู้พิการชาวญี่ปุ่นชื่อยูทากะ เป็นครูสอนกีฬาเทนนิสผู้เป็นแรงบันดาลใจให้เขามีความต้องการเล่นกีฬานี้

ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวได้รวมกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 เครือข่ายผู้พิการมีความสัมพันธ์ขยายเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น พวกเขานัดพบกันทุกเดือน ทำกิจกรรมรวมกันประมาณ 30 -40 คน เป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ตามความชอบส่วนตัว เช่น กลุ่มที่ชอบการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มสนใจด้านกีฬา เป็นต้น ปัจจุบันเขาเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับทุกกลุ่ม ทั้งกับกลุ่มเพื่อนที่มีสภาพปกติ กลุ่มเพื่อนผู้พิการ และกับครอบครัว

ในการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวของผู้พิการ พบว่าผู้พิการทางการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องวางแผนที่ดีในการเดินทางท่องเที่ยว ต้องมีลำดับขั้นตอนและวิธีการมากกว่าคนปกติทั่วไป ในสมัยก่อนผู้พิการเตรียมการเดินทางโดยการค้นหาข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ โฆษณาต่าง ๆ และการอ่านหนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น วารสาร อ.ส.ท เป็นต้น การสมัครเป็นสมาชิกวารสารสำหรับผู้พิการจากต่างประเทศ เนื่องจากสมัยก่อนประเทศไทยไม่มีวารสารข้อมูลการท่องเที่ยว และกีฬาสำหรับผู้พิการ สำหรับใช้ในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวเหมือนในปัจจุบัน นอกจากแหล่งที่กล่าวมาแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักยังใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก่อนการเดินทางเขาได้ศึกษาถึงข้อมูลในการเดินทางและแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางท่องเที่ยวทุกครั้ง เช่น ข้อมูลสายการบิน ข้อมูลร้านค้าร้านอาหาร และที่พัก เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักยังต้องตรวจสอบว่าแต่ละแห่งสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น มีรถรับส่งสนามบิน รวมทั้งศึกษาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวการเดินทาง จากการศึกษาเรื่องการเดินทางทางอากาศของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวพบว่าสายการบินภายในประเทศไทยที่เป็นสายการบินราคาประหยัด ผู้พิการไม่มีโอกาสเลือกใช้บริการได้ เนื่องจากไม่มีบริการพิเศษสำหรับผู้พิการที่ไร้รถเข็นทำให้ไม่สามารถเข้าถึงลานจอดเครื่องบินในบางครั้งภายหลังจากซื้อตั๋วเดินทางแล้วยังถูกสายการบินบอกปฏิเสธการเดินทางและคืนเงินค่าโดยสารให้ เนื่องจากข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหว สายการบินในประเทศไทยสำหรับผู้พิการที่ไร้รถเข็นสามารถใช้บริการได้ คือสายการบินไทย แต่เป็นสายการบินที่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางค่อนข้างสูง

ประสบการณ์เดินทางโดยขนส่งทางน้ำ เมื่อผู้พิการเดินทางไปเกาะสมุยต้องใช้บริการเรือเฟอร์รี่ข้ามฝาก ผู้พิการคาดหวังว่าเขาสามารถใช้บริการเรือข้ามฝากได้อย่างสะดวกเพราะเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่ แต่ปัญหาที่พบคือไม่สามารถขึ้นรถขึ้นห้องผู้โดยสารบนเรือได้ หากไม่มีผู้คนที่เห็นใจ และให้ความช่วยเหลือในการยกรถเข็นขึ้นบนเรือ เนื่องจากสถานที่ที่ผู้พิการสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเองมีเพียงห้องเดียวคือห้องเครื่องของเรือและมีโอกาสได้รับควันพิษตลอดการเดินทาง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นเรือข้ามฝากจะจัดห้องสำหรับรับรองและอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่ไร้รถเข็น

จากการศึกษาพบว่าผู้พิการที่ไร้รถเข็นไม่สามารถใช้บริการรถแท็กซี่ได้อย่างสะดวกเนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายร่างกายได้ด้วยตนเอง และมักถูกปฏิเสธไม่รับขึ้นรถ ไม่มีการแสดงความช่วยเหลือ หากประสงค์ให้รถแท็กซี่รับต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสนอค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าปกติ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่ห้ามการปฏิเสธผู้โดยสารในสังคมไทย ทำให้รถแท็กซี่ส่วนใหญ่มักปฏิเสธผู้โดยสารพิการทางการเคลื่อนไหว

ด้านประสบการณ์การนั่งรถโดยสารปรับอากาศในอดีต 10 ปีที่ผ่านมา ผู้ให้ข้อมูลหลักเดินทางกลับจากจังหวัดภูเก็ตโดยประสงค์นั่งรถโดยสารปรับอากาศ เขาต้องคลานขึ้นลงรถโดยที่ไม่มีผู้โดยสารคนใดแสดงความช่วยเหลือ และยังมีมองด้วยความไม่เข้าใจ ซ้ำยังกล่าวตำหนิเพื่อนที่เดินทางมาพร้อมกันถึงความไม่สะดวกในการเดินทาง ปัญหาอุปสรรคที่พบอีกประการคือห้องน้ำบนรถมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถใช้ได้ตลอดการเดินทาง

ในเรื่องการเดินทางโดยรถไฟในประเทศไทย พบว่าในขั้นตอนของการขึ้นรถไฟของผู้พิการมีความยากลำบากมาก โดยให้เพื่อนที่มาส่ง หรือขอร้องให้คนที่ผ่านมาให้ช่วยกันดันขึ้นทางหน้าต่างรถไฟพร้อมรถเข็นจึงสามารถขึ้นบนตู้โดยสารรถไฟได้ ผู้พิการไม่สามารถขึ้นรถไฟเข้าทางประตูตู้โดยสารรถไฟ ในประเทศไทยเนื่องจากไม่มีขนาดเหมาะสมสำหรับรถเข็นของผู้พิการ รถเข็นไม่สามารถผ่านช่องประตูและทางเดินเพื่อเข้าไปใช้บริการรถไฟตู้นอนได้เนื่องจากช่องทางแคบ ต่างกับการบริการของรถไฟในประเทศญี่ปุ่น และในประเทศที่เจริญแล้วหลายประเทศที่ให้ความสำคัญโดยภายในขบวนรถไฟได้จัดบริเวณที่นั่งเฉพาะสำหรับอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการที่ไร้รถเข็นเป็นอย่างดี

ด้านแหล่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว สิ่งแรกที่ผู้พิการคำนึงถึงคือห้องน้ำ จากประสบการณ์ที่พบในสถานบริการน้ำมัน ห้องน้ำที่มีสัญลักษณ์สำหรับให้บริการแก่ผู้พิการส่วนใหญ่ไม่เปิดให้บริการ หรือนำพื้นที่ส่วนนี้มาใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ เช่น ใช้เป็นห้องเก็บของ หรือบางครั้งมีห้องน้ำสำหรับผู้พิการ แต่ผู้พิการที่ไร้รถเข็นไม่สามารถเข้าถึงได้เพราะทางเข้าห้องน้ำเป็นบันได ไม่มีทางลาดสำหรับผู้พิการที่ไร้รถเข็น เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ห้องน้ำในสถานบริการน้ำมันได้พัฒนามากขึ้นเพื่อให้ถูกต้องตามมาตรฐาน โดยมีหนึ่งห้องที่จัดไว้สำหรับบริการผู้พิการ ส่วนห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ มีเป็นจำนวนน้อยที่จัดห้องสำหรับผู้พิการส่วนใหญ่มักพบใน

สถานที่ท่องเที่ยวใหม่เนื่องจากปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญและปรับเปลี่ยนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ทุกกลุ่มคนในสังคมมีโอกาสในการเข้าถึง

ด้านโรงแรมที่พัก ส่วนใหญ่โรงแรมระดับ 4 และ 5 ดาว ที่ได้มาตรฐานกำหนดให้มีห้องพักสำหรับผู้พิการ ส่วนโรงแรมที่พักราคาประหยัดมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการจำนวนน้อย บางสถานที่มีห้องพักสำหรับผู้พิการ แต่ทางขึ้นแม้ว่าสร้างเป็นทางลาดสำหรับรถเข็นแต่ไม่สามารถใช้เพื่อการเดินทางเข้าไปยังห้องพักของผู้พิการได้เพราะขนาดประตูไม่ได้มาตรฐาน ประตูต้องมีความกว้างกว่าขนาดของรถเข็นโดยมีความกว้าง 80 เซนติเมตรขึ้นไป ผู้พิการเล่าว่า ศูนย์คณะพระมหาไถ่ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่พักที่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสมกับผู้พิการทุกประเภทสามารถเข้าใช้บริการได้ร้านอาหารก่อนการเดินทางไปร้านอาหารผู้พิการต้องโทรศัพท์สอบถาม ถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการ เช่น เรื่องความกว้างของทางเข้าร้านเหมาะสมสำหรับรถเข็นผู้พิการหรือไม่เป็นประการแรก ประการที่สองมีทางลาดสำหรับรถเข็นหรือไม่ ประการที่สามมีสถานที่จอดรถสำหรับรถเข็นผู้พิการจัดไว้บริการหรือไม่ ประการสุดท้ายมีห้องน้ำสำหรับผู้พิการหรือไม่ บางครั้งยังเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากร้านมีทัศนคติที่แตกต่างโดยมองว่าร้านได้จัดพนักงานเพื่อคอยให้บริการแก่ลูกค้าทุกคน รวมถึงผู้พิการด้วยเช่นกัน แต่ในความคิดของผู้พิการพวกเขาต้องการช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ทางร้านเพียงแต่อำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่เพื่อให้ผู้พิการเข้าถึงร้านอาหารด้วยความสะดวกก็เพียงพอแล้ว

ด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวของผู้พิการจากประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้พิการพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวนน้อยมากที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่ครบถ้วน หากต้องการเดินทางท่องเที่ยว ผู้พิการต้องพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น บันไดทางขึ้นลง ที่เป็นอุปสรรคสำคัญทำให้รถเข็นไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ ผู้พิการเล่าว่าวิธีในการขจัดปัญหาในการเดินทางคือ การหลีกเลี่ยงเส้นทางที่เป็นขั้นบันไดโดยการขึ้นพื้นผิวจราจรแทน แต่การใช้วิธีการดังกล่าวมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหนะที่สัญจรบนท้องถนนแทน แต่ทำให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้เช่นกัน

หากสังเกตถึงเห็นถึงความความต้องการขั้นพื้นฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยเหลือในการท่องเที่ยวของผู้พิการ เช่น มีทางเดินราบ พื้นที่ยเรียบไม่มีพื้นผิวที่ขรุขระ ทางลาดระหว่างพื้นที่ต่างระดับ สำหรับรถเข็น ที่มีความกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร ไม่มีสิ่งกีดขวาง เป็นต้น จะสามารถทำให้ผู้พิการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ประสบการณ์ที่ได้รับเมื่อเดินทางสู่จุดหมายปลายทาง ผู้พิการเล่าว่า สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่ใช่สถานที่แต่ผู้พิการเรียกว่า “ม้าอารี” คือ ผู้คนที่ม่สนใจในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ที่ให้ความช่วยเหลือทำให้ไม่มีอุปสรรคในการท่องเที่ยวมากกว่า อีกด้านหนึ่งที่ผู้คนที่มองเขาด้วยความไม่เข้าใจ กล่าวว่าเขาเป็นผู้พิการที่สามารถเดินทางเที่ยวได้ แต่ความเป็นจริงแล้วเขาไม่ได้มีความรู้สึกเช่นนั้น เขาคิดว่ามีความสามารถเหมือนกับคนปกติโดยทั่วไป ช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่สร้างความลำบากให้กับผู้อื่น ในสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่สามารถเข้าถึงได้แต่มีความต้องการเดินทางไป ผู้พิการกล่าวว่าเป็นการเดินทางเพื่อแสดงให้เห็นสังคมรับรู้ยังมีผู้พิการที่ต้องการมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เช่นกัน เมื่อพบสถานที่ท่องเที่ยวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วนทำให้มีความต้องการบอกต่อไปยังผู้พิการอื่นที่มีความต้องการท่องเที่ยว หากพบสถานที่ท่องเที่ยวที่ไปแล้วได้รับปัญหาและอุปสรรค จะแจ้งยังหน่วยงานที่ดูแลให้รับทราบและดำเนินการแก้ไขต่อไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้พิการ รวมทั้งผู้สูงอายุ และบุคคลที่มีความสามารถจำกัด ที่มีความต้องการท่องเที่ยวเช่นกัน

สรุปผล

ผู้พิการต้องการสร้างคุณค่าของตนเองให้ผู้อื่นยอมรับว่าเขาทุกคนในสังคมมีความสามารถ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคผู้พิการมีการดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป มีความต้องการในปัจจุบัน และต้องการมีประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเปิดโลกทัศน์ มุมมองที่แปลกใหม่ในชีวิต เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ทำให้ผู้พิการสามารถจัดปัญหาที่พบได้ด้วยประสบการณ์ ข้อจำกัดของความพิการไม่ใช่อุปสรรคในการท่องเที่ยว สิ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคสำหรับผู้พิการคือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้ออำนวย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้พิการพบกับความยากลำบากในการเดินทางท่องเที่ยว เพราะไม่สามารถเข้าถึงบริการขนส่งมวลชนสาธารณะ เช่น รถโดยสาร รถไฟ รถโดยสารปรับอากาศ รถแท็กซี่ หรือรถเช่า เรือโดยสาร เครื่องบินของสายการบิน รวมถึงไม่สามารถเข้าถึงสถานที่บริการในการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ เป็นต้น ในด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวของผู้พิการนั้น สิ่งที่ทำให้ผู้พิการสามารถเข้าถึง ใช้ประโยชน์ ได้แก่ ทางลาดสำหรับรถเข็น ทางกว้างเพียงพอสำหรับรถเข็น การมีเส้นทางสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถเฉพาะผู้พิการ เป็นต้น อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมที่มักมองว่าผู้พิการเป็นบุคคลชายขอบ ด้วยความสามารถไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่ควรที่จะเดินทางท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นความหมายของคนในสังคมหรือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อผู้พิการและละเลยต่อการให้คุณค่าในเชิงปฏิบัติสำหรับผู้พิการ ผู้พิการได้รับความประทับใจในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้คนในสังคมเช่นกัน ผู้พิการใช้คำว่า “มาอารี” สำหรับผู้ที่มีน้ำใจและมิตรไมตรีที่เข้ามาช่วยเหลือเมื่อมีอุปสรรคในการท่องเที่ยว หากสังคมได้ตระหนัก และให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ผู้พิการจะหลุดพ้นจากปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว มีสิทธิเข้าถึง ใช้ประโยชน์จากบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกับคนทุกคนในสังคม รวมทั้งไม่ถูกตีตราว่าเป็นคนด้อยประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรตระหนักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวก รวมทั้งความปลอดภัยสูง เพื่อให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง
2. หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่จัดบริการพื้นฐานแก่ประชาชน ต้องตระหนักถึงความต้องการของผู้พิการมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อครอบคลุมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ตลอดจนให้ความสำคัญด้านสาธารณูปการ เช่น อาคารสถานที่ ให้มีลักษณะสากลสำหรับทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ที่เรียกว่า Universal Design
3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรตระหนักและสร้างความเข้าใจปรับทัศนคติที่ดีต่อผู้พิการ มีความตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน เพราะสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อมุมมองในการดำเนินการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว โดยไม่คำนึงว่าเป็นสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก และสิ้นเปลืองงบประมาณ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรตระหนักในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบที่ผู้พิการสามารถเข้าถึงได้ มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชัดเจน ข้อมูลการท่องเที่ยว การเดินทาง เป็นต้น

บรรณานุกรม**ภาษาไทย**

จิตติกานต์ นิยมอดุลย์. ความต้องการของคนพิการต่อสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคม

กรณีศึกษา อำเภอเกาะกูด จังหวัดภูเก็ต. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อัสสัมชัญ) 2553

ธนายุส ธนธิติ และคณะ. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและเพื่อทุกคนในสังคม. การประชุมรวมรอยต่อ

เติมเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ." ณ. ห้องกิ่งเพชร โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร, 30 สิงหาคม

(อัสสัมชัญ) 2549

นภาพรณี หะวานนท์. การสร้างความรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม, วารสารสังคมผู้นำ 3,(3) :1-23

รายงานการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ. เอกสารประกอบการจัดทำ

แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการสำหรับคนทั้งมวล วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล,

(อัสสัมชัญ) 2551

ภาษาต่างประเทศ

Somekh and Lewin. Research method in the Social Science. London: Sage 2005